

3. Legea Nr. 45 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, din 01. 03. 2007, publicată la 18. 03. 2008, MO Nr. 55-56, în vigoare din 18. 09. 2008.
4. Legea Nr. 5 cu privire la asigurarea șanselor egale între femei și bărbați, din 09. 02. 2006, publicată la 24. 03. 2006, MO Nr. 47-50 art. Nr. 200.
5. Legea Nr. 167, din 9 iulie 2010 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, publicată la 03. 09. 2010, MO Nr. 155-158 art. Nr. 551.
6. Gorceag, Lilia, Sîrbu, Simion, Ionița, Diana, Suport de curs pentru formatori privind intervenția eficientă a poliției la cazurile de violență în familie în Moldova, Bons Offices, Chișinău, 2013.
7. Ordinul Ministerului Muncii, Protecției Sociale și a Familiei al Republicii Moldova cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind intervenția secțiilor/direcțiilor asistență socială și protecție a familiei, instituțiilor medicale și organelor afacerilor interne în cazurile de violență în familie, Nr. 22 din 09. 02. 2012.
8. Programul Național de asigurare a egalității de gen pentru anii 2010 – 2015 și Planul de Acțiuni 2010-2013 pentru implementarea acestuia.

CAUZELE INSTABILITĂȚII EMOȚIONALE LA PREADOLESCENȚII CU COMPORTAMENT DEVIANT

DIȚA Maria, lector

Summary

Political, economic and social taking place in society increases psycho-emotional stress levels among the population. They began to be widespread numerous mental health problems such as anxiety, dissatisfaction with life, insecurity, irritability, aggression, depression, etc. Difficult life situations, crises frustrations, stress and conflicts have high requirements to the person's individual resources [J.A.Kumae] Psychologists studying the peculiarities of particular concern on human emotional stability relative to various environmental influences and ways of use rational individual skills, the mastery of skills of self-regulation behavior and emotional state. Emotional instability is a problem particularly acute for

preadolescent age . According to a study by Russian researchers , it demonstrated that almost 90 % of pupils in school is under emotional stress and 75% of them suffer from stress related disease etiology .

Schimbările politice, economice și sociale care au loc în societate sporesc nivelul stresului psiho-emoțional în rândul populației. Au început a fi larg răspândite numeroase probleme de sănătate mentală cum ar fi: anxietatea, nemulțumirea față de viață, nesiguranța, iritabilitatea, agresivitatea, depresia, etc. Situațiile dificile de viață, crizele frustrărilor, stresul și conflictele au cerințe ridicate față de resursele individuale ale persoanei.

Psihologii au o preocupare aparte asupra studierii particularităților stabilității emoționale umane în raport cu diversele influențe de mediu, precum și modalități de utilizare rațională a abilităților individuale, stăpânirea abilităților de autoreglare a comportamentului, dar și a stării emoționale.

Problema instabilității emoționale este una acută, în special pentru vârsta preadolescenței. Conform unui studiu realizat de cercetătorii ruși, s-a demonstrat că aproape 90 % din elevii din liceu se află în situații de stres emoțional, iar 75% dintre ei suferă de boli cu etiologie legată de stres.

În psihologia pedagogică modernă se acordă o atenție deosebită problemelor sănătății emoționale [9, p. 53], bunăstării emoționale a preșcolarilor și școlărilor mici [2, p. 12], dar și a stresului emoțional al adolescenților și preadolescenților moderni [5, 41].

Este bine cunoscut faptul că formarea personalității, evoluția potențialului creativ și autorealizarea omului depinde de o serie de *factori*, printre care se regăsește și starea emoțională a acestuia.

Problematika asigurării bunăstării emoționale este destul de actuală în lucrul cu copiii de orice vârstă, în special de vârstă

școlară, dar și în preadolescență, când sfera emoțională a copiilor este cea mai sensibilă și vulnerabilă, fapt ce se datorează, în mare parte, schimbărilor legate de vârstă, dar și a necesității copilului de a se adapta la schimbările sociale ale vieții.

Rolul emoțiilor este unul primordial în evoluția dezvoltării personalității. Ele reprezintă „lumea interioară” a subiectului și reprezintă „o clasă specială de procese și condiții, legate de nevoile și motivele mentale, care reflectă în mod direct, sub formă de experiențe senzitive, acțiunile legate de trăirile și situațiile vitale”. Emoțiile, de regulă, sunt o manifestare a subiectivității umane. Omul se confruntă cu ceea ce se întâmplă cu el și se manifestă în modul respectiv, iar experiența relației sale cu mediul își lasă amprenta asupra sferei emoționale a personalității acestuia [4, p.77].

A fost dovedit faptul că, *condițiile* care determină activitatea subiectului devin psihologic eficiente numai în cazul în care acestea sunt capabile să pătrundă în sfera relațiilor sale emoționale, iar rolul emoțiilor în activitatea umană este determinat de funcțiile pe care le îndeplinește omul în interacțiune cu mediul.

Cercetările făcute de L. I. Bojovici și de T. V. Dragunov ș.a., asupra așa-numitor „copii dificili” au adus dovezi convingătoare, care susțin că în spatele unui comportament negativ al copilului stau ascunse *experiențele afective ale acestuia*, care sunt asociate cu *problemele emoționale din relațiile cu ceilalți*.

La diferite vârste, în diferite circumstanțe, lumea emoțională umană variază foarte mult, iar paleta sentimentelor sale îmbracă diferite culori: de la cele mai luminoase până la cele mai sumbre, uneori, cu totul pe neașteptate, nu doar pentru mediul înconjurător, dar și pentru sine însuși. Tot în acest context, K. K. Platonov a spus: „*Emoțiile umane sunt reacții foarte variate și subtile ale persoanei, asupra mediului fizic și social în care evoluează și devin mai*

complexe atât în dependență de calitatea procesului relațional dintre individ și mediu, cât și cu sine însuși” [1, p. 36].

La vârsta preadolescenței, sfera emoțională are de suferit din cauza „*crizei de identitate*” și „*lipsei de autonomie*”. Aceasta poate fi asemuită cu un acumulator: „dacă este încărcat – copilul aleargă, se interesează, își demonstrează independența, iar de îndată ce se descarcă – acesta caută să se încarce de la părinți, de la familie sau de la semenii”. Important pentru părinți este să nu scape de sub control aceste momente: să fie sensibili, sinceri și deschiși spre comunicare cu copiii lor. Într-un astfel de cadru, preadolescentul singur va veni, se va adresa după ajutor, își va reda trăirile și emoțiile și secretele, va cere ajutor. Dar acest lucru se întâmplă nu atunci când părintele dorește să afle mai mult și se interesează, dar atunci când copilul va decide și va simți nevoia de comunicare, când va cere ajutor – „când acumulatorul se va descărca” [8, p. 84].

La această vârstă, *maturizarea organismului* se manifestă, de obicei, cu o evidentă maturizare intelectuală și afectivă a copilului. Viața afectivă se complică și se diversifică, preadolescentul admiră, iubește, simte, visează, aspiră, știe să dorească, are idealuri afective, îi înțelege pe cei din jur cu intențiile, reacțiile acestora. Intensitatea, amploarea și valoarea emoțiilor sînt dependente de însemnătatea pe care o au pentru adolescent diverse fenomene, obiecte și persoane [6, p. 23].

Factorii etiologici ai reacțiilor comportamentale deviante pot fi clasificate, după prof. dr. P. Brânzei, în:

- factori predominanți biogeni;
- factori predominanți psiho-sociogeni.

În cadrul *factorilor biogeni*, devianța comportamentală apare ca un epifenomen al dereglărilor organice, dar, mai frecvent, acești factori se interferează cu condițiile biogene creînd fondul pe care acționează situațiile particulare din viața adolescentului. O serie de

factori patologici psihici pot sta la originea biogenă a unor devieri comportamentale de tip delictual (Encefalopatii secundare post-infecțioase sau post-traumatice; oligofrenii; sechele după meningite; epilepsii; hebefrenii; psihopatii; nevroză etc.)

Factori *psicho-sociogeni*. Fără a subestima importanța factorilor organici, somatogeni, vom sublinia, în primul rând, rolul determinant al factorilor psiho-sociogeni din mediul familial și extra-familial:

1. *Disociația familială*. Disociația și neînțelegerea familială este frecvent întâlnită în familiile adolescenților cu tulburări de conduită și comportament. Cei doi părinți, deși despărțiți, revendică în mod egal copilul, fiecare din ei căutând să-l atragă de partea lui și să-l instige împotriva celuilalt, în scopul de a-l compromite. Rămas în grija unuia dintre părinți, copilul devine victima unei *atitudini extremiste* sau va beneficia de întreaga afecțiune și îngrijire din partea acestuia (avînd drept consecință formarea lui ca individ egoist, retrograd, nepăsător și inadaptat la formele vieții sociale), sau va fi frustrat de cea mai elementară formă de afecțiune, de înțelegere, de condiții corespunzătoare de viață și activitate (ceea ce va determina introvertirea, izolarea, lipsa de încredere în sine, revolta, răutate, cruzime). Modelul parental valorizant sau devalorizant, transmiterea de către părinți a unor valori de identificare, ca și imaginea părinților vor ajuta la structurarea personalității preadolescentului.

2. *Absența mediului familial*. Lipsa oricăror modele parentale și a identității copilului cu părinții săi pot duce la depersonalizarea și de realizarea, ca punct de plecare al scăderii proceselor de gândire, a indiferenței, opoziției sau ostilității. Din rîndul acestora se detașează, în primul rînd, adolescentul depresiv, aflat în continuă căutare de afectivitate, de înțelegere din partea celor din jur.

3. *Situația economico-socială a familiei* poate condiționa apariția unor conflicte și tensiuni între părinți, pe de o parte, și între părinți și copii, pe de altă parte, datorită fie unui spațiu locativ

limitat, a unei administrări defectuoase a bugetului familial sau a unor condiții igienice de trai necorespunzătoare. Statistic, se constată apartenența tinerilor delincvenți atât familiilor sărace, cât și celor deosebit de prospere, în care se întrețin condiții care duc la supradimensionarea trebuințelor, pretențiilor și necesităților.

4. *Carențele de ordin educativ* joacă un rol deosebit în determinarea unor forme comportamentale deviante. Ele depind, în mod direct, de personalitatea părinților și educatorilor.

A. Berge consemnează un număr destul de mare de defecte ale părinților, unele dintre ele capitale: hiperprotecție, narcisism, nervozitate, incapacitatea de a iubi, perfecționism, iar altele de importanță mai mică sau secundare: lipsa de amabilitate, lipsa de respect și lipsă de conduită morală. Desigur, greșelile educative ale părinților pot fi considerate diferențiat, în funcție de rolurile diferite care revin, în mod natural, acestora: *mamei – afecțiunea; tatălui – autoritatea*. Mama este aceea care poate, sau nu, priva copilul de afecțiunea echilibrată atât de necesară dezvoltării sale psihice.

O atmosferă familială prea tristă, apăsătoare sau prea agitată, caracterizată de certuri, injurii și brutalități se repercutează în sens negativ asupra psihicului preadolescentului, provocându-i traumatisme afective, care își vor pune amprenta asupra modului de a gândi, simți și de a se comporta a viitorului adolescent.

5. *Influențele nefaste ale unor grupuri de tineri*. Cei mai mulți dintre minorii delincvenți nu sunt supravegheați de către părinți în ceea ce privește relațiile lor cu ceilalți copii și în legătură cu felul în care își petrece timpul liber sau sunt supravegheați în mod superficial. Nu întotdeauna puberul știe să se apere împotriva influențelor străzii, colegilor sau adulților care încalcă normele comportamentale. Astfel, fiind insuficient prevenit asupra laturii periculoase ale acestora, el poate lesne să cadă pradă ispitelor străzii sau în mijlocul unor grupuri de tineri ai străzii.

Grupul oferă adolescentului un ideal de sine, o imagine liniștitoare a propriului „eu”, un antidot pentru neliniștile sale anterioare. În măsura în care grupul și-l aproprie și îl adoptă, adolescentul încearcă să-și dovedească și lui și celorlalți că nu s-a înșelat, că nu au fost înșelați. El caută să dovedească lumii („lumea” sunt părinții, „profesorii”, adulții în general), că reprezintă ceva. În acest scop, mai ales băieții, caută obstacole, încercări prin care să probeze calitățile, să verifice limitele și posibilitățile lor.

Efectele principale ale vieții de grup sunt dependențele pe care le dezvoltă acesta între membrii grupului respectiv [3, p. 45].

Bibliografie

1. Божович, Л. И., Проблема формирования личности//Под ред.Д.И.Фельдштейна), Изд-во «Институт практической психологии», М., 1995.
2. Бадудина, О. И., Педагогические основы эмоционального благополучия дошкольников. Дисс. кандидата пед. наук. М., 1998.
3. Brânzei, P. și colaboratorii, Adolescență și adaptare, Iași, 1974.
4. Dragomirescu, V., Psihologia comportamentului deviant, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1976.
5. Идобаева, О. А., Подросток в современном мире. Заметки психолога, Москва, 2007.
6. Жариков, Е. С., Психологические средства стрессоустойчивости, Московский кадровый центр, М., 1990.
7. Лутошкин, А. Н., Эмоциональная жизнь детского коллектива, Знание, М., 1989.
8. Păunescu, C., Agresivitatea și condiția umană, Ed. Tehnică București, 1994.
9. Тарабкин, Л. В., Практикум по курсу «Психология человека», Педагогическое общество России, М., 1998.